

УДК 340.13(477):347.9(4)

[https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-12\(26\)-220-233](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-12(26)-220-233)

Фастовець Наталія Валеріївна кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри приватного та публічного права, Київський національний університет технологій та дизайну, вул. Немировича-Данченка, 2, м. Київ, 01011, <https://orcid.org/0000-0001-8619-8975>

Гончарук Ольга Володимирівна кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри порівняльного і європейського права, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, вул. Володимирська, 60, м. Київ, 01033, <https://orcid.org/0000-0003-3264-7047>

Борденюк Ольга Василівна кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін, Чернівецький навчально-науковий юридичний інститут Національного університету «Одеська юридична академія», м. Чернівці, вул. Г. Сковороди, 7, <https://orcid.org/0000-0002-7346-7766>

СУДОВА СИСТЕМА ТА ПРОЦЕДУРИ ВИРІШЕННЯ СПОРІВ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ТА РЕФОРМИ

Анотація. Стаття присвячена вивченню та аналізу судової системи України, порівнюючи її особливості з аналогічними системами розвинених країн світу. Здійснено вивчення судових структур та організаційних моментів, завдяки чому вони розкривають ключові принципи, на яких базується ефективність судової влади: незалежність, прозорість, і, безумовно, високий рівень професіоналізму суддів. Центральна частина цього дослідження великою мірою присвячена акцентуванню на значущості адаптації передових міжнародних практик і стандартів у сфері судової системи. Основна ідея полягає в тому, щоб поєднати найефективніші підходи, що вже зарекомендували себе в інших країнах, із специфікою та особливостями України. Таке поєднання вимагає глибокого розуміння культурних, історичних та соціальних реалій нашої країни, щоб гармонійно інтегрувати міжнародний досвід у національний контекст. Важливо зрозуміти, що кожна країна має свою ідентичність, свою історію та свої традиції, і будь-які зміни або реформи, незалежно від того, наскільки вони ефективні в інших регіонах, потребують обережного та ретельного підходу при їх впровадженні на національному рівні. Особливу увагу автори приділяють критичному аспекту процесу призначення суддів Конституційного Суду України, зокрема,

розглядаючи потенційні ризики політичного впливу та втручання. На думку авторів, для того, щоб забезпечити довгострокову стабільність і резонанс судової системи з потребами громадян, кожна реформа повинна базуватися на незмінних принципах верховенства права, а також поважання гарантій прав людини та прозорості. Такий стратегічний підхід, який базується на глибокому аналізі та обдумуванні кожного кроку, має величезне значення для стабільності та розвитку правової системи. Він допоможе забезпечити послідовність, логіку та чіткість правової політики, роблячи її зрозумілою та прозорою для всіх громадян. Більше того, така уважність до деталей та глибокий розуміння основних принципів юстиції відіграють ключову роль у зростанні довіри громадськості до судових інституцій країни.

Ключові слова: судова система, верховенство права, право на справедливий суд, європейські стандарти судочинства.

Fastovets Nataliia Valeriivna PhD in State Administration, Associate professor, Associate professor of Department of Private and Public Law, Kyiv National University of Technology and Design, Nemirovicha-Danchenko St., 2, Kyiv, 01011, <https://orcid.org/0000-0001-8619-8975>

Goncharuk Olga Volodymyrivna PhD in Law, Associate Professor, Associate Professor of Department of Chair of Comparative and European Law, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Volodymyrska St., 60, Kyiv, 01033, <https://orcid.org/0000-0003-3264-7047>

Bordeniuk Olha Vasylivna Doctor of Law, Associate Professor of the Department of Civil Law Disciplines, Chernivtsi Educational and Scientific Law Institute of the National University «Odesa Law Academy», G. Skovorody St., 7, Chernivtsi, <https://orcid.org/0000-0002-7346-7766>

JUDICIAL SYSTEM AND DISPUTE RESOLUTION PROCEDURES: COMPARATIVE ANALYSIS AND REFORMS

Abstract. The article is dedicated to the study and analysis of the judicial system of Ukraine, comparing its features with similar systems in developed countries around the world. An in-depth examination of judicial structures and organizational nuances has been undertaken, revealing the key principles underpinning the effectiveness of judicial authority: independence, transparency, and undoubtedly, a high level of judges' professionalism. The central part of this research is largely focused on emphasizing the significance of adapting advanced international practices and standards in the realm of the judicial system. The primary

idea is to merge the most effective approaches that have proven themselves in other countries with the specificities and characteristics of Ukraine. Such a combination requires a profound understanding of the cultural, historical, and social realities of our country to harmoniously integrate international experience into the national context. It's vital to understand that every nation has its identity, history, and traditions, and any changes or reforms, regardless of how effective they might be in other regions, require a cautious and meticulous approach when being implemented at the national level. Special attention is given by the authors to the critical aspect of the appointment process of the judges of the Constitutional Court of Ukraine, particularly considering potential risks of political influence and interference. According to the authors, to ensure the long-term stability and resonance of the judicial system with the needs of citizens, each reform should be based on the unwavering principles of the rule of law, as well as respect for human rights guarantees and transparency. Such a strategic approach, rooted in deep analysis and thoughtful consideration of each step, holds immense significance for the stability and development of the legal system. It will ensure consistency, logic, and clarity in legal policy, making it comprehensible and transparent for all citizens. Furthermore, such attention to detail and a deep understanding of the fundamental principles of justice play a pivotal role in increasing public trust in the country's judicial institutions.

Keywords: judicial system, rule of law, right to a fair trial, European standards of judiciary.

Справедлива судова система не просто роздає вирок, вона втілює спільні цінності суспільства, підносячи закон вище суб'єктивних інтересів і забезпечуючи, щоб кожна особа була врахована як рівноправний учасник морального співтовариства
Рональд Дворкін

Постановка проблеми. Судова система та процедури вирішення спорів завжди були ключовими інструментами в будь-якому державному механізмі, слугуючи основою для захисту прав та свобод громадян, а також для забезпечення стабільності і правопорядку. Останнім часом, особливо в контексті глобалізації та інтеграційних процесів, з'явилась нагальна потреба вивчення, аналізу та, за потреби, адаптації судових систем та процедур вирішення спорів до сучасних реалій.

Українська судова система, як і багато інших інститутів в Україні, перебуває під впливом ряду глобальних та локальних викликів. Її реформування є однією з ключових пріоритетних зон для зміцнення правової держави в Україні.

Передусім, є необхідність в зміцненні ефективності роботи судів. Громадяни часто скаржаться на затягування судових процесів, що, в свою чергу, підриває їхню довіру до судової системи. Важливо забезпечити оперативне розглядання справ та зменшення судових заторів, шляхом оптимізації робочих процесів та впровадження сучасних технологічних рішень.

Довіра до судової влади – ще один критичний аспект. У минулому були випадки, коли суди були звинувачені в корупції та політичній упередженості. Тому відновлення довіри вимагає підвищення стандартів прозорості, відкритості та об'єктивності у роботі судів. Це також може включати в себе зміцнення механізмів громадського контролю та забезпечення широкої участі громадськості у процесі формування судової політики.

Ключове питання незалежності судів також не може бути ігнороване. У сучасній Україні суди мають бути гарантом захисту прав і свобод громадян, але для цього їм потрібно залишатися вільними від зовнішнього тиску, чи то політичного, чи економічного. Нові механізми призначення, підготовки та атестації суддів, базовані на об'єктивних критеріях, можуть допомогти у вирішенні цього питання.

Отже, реформа судової системи України – це не просто технічний процес оновлення інфраструктури або зміни законодавства. Це глибока системна робота, спрямована на створення справжньої правової держави, де права та свободи громадян є недоторканими та захищеними.

Українська судова система, так само як і багато інших судових систем світу, переживає період інтенсивних та значущих змін. Ці зміни часто стають реакцією на глобальні тенденції, а також спробою відповіді на місцеві виклики, такі як корупція, недовіра громадян до органів влади та зростаюча потреба у захисті прав і свобод особистості.

Міжнародний досвід у галузі судової реформи виявляється надзвичайно цінним, адже багато країн уже пройшли через аналогічні етапи модернізації своєї судової системи. Вони стикалися з різноманітними викликами: від питань структурної реорганізації до впровадження нових технологій в судовий процес, від забезпечення незалежності суддів до створення систем навчання та підвищення кваліфікації для юридичних професіоналів.

Однією з ключових тем у цьому контексті є забезпечення незалежності суддів. Незалежний суддя — це гарантія справедливого судочинства, основа довіри до правової системи. Тому співпраця з міжнародними партнерами, такими як Рада Європи, ООН, ЄС та інші, дозволяє Україні користуватися накопиченим досвідом і рекомендаціями щодо найкращих практик у цій сфері.

Також неможливо недооцінити важливість технологій у сучасному судочинстві. Впровадження електронних систем, таких як електронні судові

реєстри чи автоматизовані системи розподілу справ, не тільки спрощує процесуальну сторону роботи, але і значно підвищує прозорість судової системи для громадян.

Адаптація та імплементація міжнародного досвіду, а також активна співпраця з глобальними партнерами, може стати ключем до успішної реформи судової системи України, роблячи її більш ефективною, прозорою та справедливою.

Таким чином, актуальність пропонованого дослідження зумовлена не тільки потребою в глибокому розумінні проблем та викликів сучасної судової системи України, але й в нагальності знаходження ефективних шляхів її вдосконалення на основі кращого міжнародного досвіду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема пропонованого нами дослідження була розвинута в роботах таких вчених, як І. Балаклицький [1], Б. Колос [2], Р. Корсак [3], М. Мацькевич [4], В. Трофименко [5] та ін.

Мета цієї статті полягає в аналізі судової системи України та процедур вирішення спорів, з урахуванням історичних, сучасних та порівняльних аспектів, що має на меті визначити можливі напрямки для її вдосконалення та реформування.

Виклад основного матеріалу. З набуттям Україною незалежності в 1991 році постало питання про реформування судової системи України у світлі засад демократичного суспільства та верховенства права. Згідно із доповіддю Венеційської комісії за демократію через право «судочинство має бути незалежним та безстороннім (неупередженим). Незалежність означає, що судочинство є вільним від зовнішнього тиску і не контролюється іншими гілками влади, особливо виконавчою. Ця вимога є невід'ємною частиною основоположного демократичного принципу поділу влади. Судді не повинні зазнавати політичного впливу чи маніпуляцій. Безсторонність означає, що судочинство – навіть за зовнішніми ознаками – не видається упередженим щодо результату справи» [6]. Однак досягнення такої мети, певна річ, завдання не тактичне, а стратегічне, що вимагає довготривалої, послідовної та кропіткої роботи. Тож спершу схарактеризуємо історичну перспективу становлення судової системи України.

Ще тривалий час після набуття Україною незалежності в 1991 році основні засади функціонування національної судової системи були предметом правового регулювання Конституції УРСР 1978 року [7] та Закону УРСР «Про судоустрій» [8]. Ці нормативні акти визначали, що судді у своїй діяльності є незалежними та підкоряються лише законові. Втім, нормативні гарантії такого роду не могли бути ефективними в умовах фактичної відсутності інституційних стандартів незалежності та безсторонності.

Наступний етап формування національної судової системи був означений прийняттям Конституції України 28 червня 1996 року [9]. На цьому етапі було сформовано базову структуру національної системи судочинства з її поділом судової юрисдикції на загальну і конституційну. При цьому було встановлено, що загальна юрисдикція здійснюється відповідними судами загальної юрисдикції на чолі з Верховним Судом України, що здійснює повноваження касаційної інстанції, а також надає офіційне тлумачення законодавства України. Конституційна юрисдикція за Конституцією України була ввірена Конституційному Суду України, профільним завданням якого був і досі залишається конституційний контроль.

Зазначена базова структура судочинства звідтоді перетерпіла низку змін на шляху до втілення західних і передусім європейських стандартів судочинства. Останні стали своєрідним дороговказом для наступних реформ. Ідеться про принципи, закріплені у документах Ради Європи, зокрема у Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (Європейської конвенції з прав людини) та її протоколах [10]. Провідним «втілювачем» таких принципів став Європейський суд з прав людини. Ці стандарти і принципи включають: право на справедливий суд, згідно з яким кожна особа має право на справедливий судовий розгляд своєї справи незалежним і неупередженим судом у розумний термін; законність, згідно з яким судочинство має базуватися на законі, і включає в себе принцип, що немає відповідальності без закону; доступність суду, згідно з яким кожній особі має бути гарантований вільний доступ до суду, а що особа повинна мати можливість отримати компетентну юридичну допомогу; вмотивованість рішень, згідно з яким судові рішення повинні бути належно обґрунтовані, щоб сторони розуміли причини та підстави прийняття тих чи інших висновків; забезпечення права на оскарження, відповідно до якого особа має право на оскарження судового рішення найвищого суду; рівність сторін, згідно з яким у процесі судового розгляду обидві сторони мають однакові можливості для представлення своєї позиції та доказів; суддівська незалежність та неупередженість, згідно з яким судді мають бути незалежними від будь-якого зовнішнього впливу або тиску, а також неупередженими щодо сторін у конкретній справі; ефективний захист прав: якщо права особи порушено, вона має мати ефективні засоби правового захисту.

Досягнення означених вище стандартів вимагало поступової перебудови судочинства, першочерговими кроками якої було розмежування юрисдикцій, забезпечення інституційної незалежності поруч із забезпеченням підготовки суддів та забезпечення стандартів безсторонності та неупередженості.

Наступний етап формування сучасної національної системи судочинства було означено прийняттям в 2022 році Закону України «Про судоустрій

України» [11]. Зазначений закон втілює такі принципи судоустрою, як незалежність суддів, законність, гласність та справедливість; визначив основні риси системи судів загальної юрисдикції, а також порядок призначення та відставки суддів, права та обов'язки суддів, зокрема гарантії незалежності, обов'язки, що стосуються етики та професійної діяльності. Зазначеним законом також було врегульовано організаційні аспекти діяльності судів, а саме питання створення, реорганізації та ліквідації судів, а також інші аспекти їх організаційної діяльності.

Черговий етап формування національної судової системи було започатковано в 2010 році прийняттям Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [12]. Основні зміни, яких зазнала національна судова система, полягали в наступному. Передусім відбулося зміцнення системи адміністративних судів та внесення змін до системи касаційного судочинства. Було створено Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ як касаційну інстанцію у справах відповідної юрисдикції. Законом було частково посилено гарантії незалежності суддів, включаючи захист від звільнення без належних підстав, та гарантії соціального захисту суддів. Зміни до порядку призначення суддів мали на меті забезпечити більшу прозорість і об'єктивність. Перший призначуваний строк для суддів складав 5 років, після чого їх можна було призначити на посаду безстроково. Слід зауважити, що зазначене положення було предметом критики та нарікань від Ради Європи, позаяк перший строк призначення носив характер «випробувального», що могло становити загрозу для інституційної незалежності національних судів. Закон визначив додаткові повноваження та обов'язки суддів, а також встановив вимоги до їхньої професійної підготовки та кваліфікації. Було також введено нові процедури щодо дисциплінарної відповідальності суддів, спрямовані на більшу об'єктивність та справедливість у розгляді скарг на дії суддів. Окрім означеного вище, цей закон також передбачав створення та діяльність органів самоорганізації суддів для вдосконалення їх професійної діяльності.

Наступний, і допоки останній етап реформування національної судової системи був відзначений прийняттям Закону України «Про судоустрій і статус суддів» 2016 року [13]. Означений нормативний акт був спрямований на глибокі та комплексні реформи в судовій системі України, які відображали потребу підвищення довіри громадян до судової влади та забезпечення її ефективності. Закон вносив істотні зміни у судовий порядок, статус суддів та організаційну структуру судової системи. Зміни торкнулись таких аспектів інституційної організації та функціонування судочинства. Передусім було створено нормативну базу для реорганізації судової системи, зокрема через ліквідацію системи спеціалізованих судів, а також введення нової системи

касаційних судів, яка базувалася на Верховному Суді як єдиному касаційному органі. На Верховний Суд та створену при ньому Велику Палату було покладено повноваження із забезпечення послідовності судової практики та офіційного тлумачення законів України, тоді як повноваження з офіційного тлумачення Конституції України було збережено за Конституційним Судом України. Закон запровадив механізм автоматичного розподілу справ, що було викликано необхідністю виключення можливості впливу на суддю або розподіл справ з певними суддями. Зміни також торкнулись процедури призначення та відставки суддів, зокрема, було змінено процедури відбору суддів, забезпечено більше прозорості та об'єктивності у цьому процесі. Крім того, було оновлено вимоги до суддів, введено нові критерії для призначення на посаду судді, а також більш строгі вимоги до їх професійної підготовки.

Невдовзі після прийняття зазначеного закону, 10 листопада 2017 року Президент України своїм Указом призначив 113 суддів до складу Верховного Суду [14]. Процес оновлення судового корпусу досі не було завершено, а найближчим часом планується оновлення складу системи апеляційних судів [15].

Сучасний етап реформування судової системи України є важливим і актуальним у контексті глобальних тенденцій і внутрішніх змін країни. Цей процес відзначається багатовекторністю підходів і заснований на принципах вдосконалення системи правосуддя для задоволення потреб суспільства.

Однією з ключових рис цього етапу є активна робота щодо забезпечення прозорості та доступності правосуддя для кожного громадянина. Зокрема, інтенсивна інтеграція електронних технологій у судовий процес є важливою складовою цієї реформи. Впровадження електронних судових реєстрів та автоматизованої системи розподілу справ сприяло не лише спрощенню процедур, але і стало додатковою гарантією проти можливої корупції. Ці механізми, які допомагають забезпечити об'єктивність розподілу справ та зменшенню людського фактору, стали важливою кроком у напрямку більш ефективного та справедливого правосуддя.

Крім того, було зроблено значний прогрес у питанні призначення, перевірки та відставки суддів. Нові механізми, введені в рамках реформ, спрямовані на забезпечення незалежності суддів від будь-яких політичних впливів та зовнішнього тиску. Така незалежність є основою для об'єктивного та неупередженого вирішення судових справ, що, у свою чергу, зміцнює довіру громадян до судової системи України.

Професійний відбір та підготовка суддів означився підвищенням ролі Вищої кваліфікаційної комісії суддів України в процесах відбору, кваліфікаційної атестації та дисциплінарної відповідальності суддів. Позитивною тенденцією слід вважати створення нових спеціалізованих судів, таких як Антикорупційний суд, для швидкого та ефективного розгляду

відповідної категорії справ. Відзначимо, що реформи також позитивно відзначились на довірі до судової системи, що стало можливим завдяки активній роботі з громадськістю та засобами масової інформації. На даному етапі також відбувається поступова і послідовна гармонізація із європейськими стандартами судочинства, а саме адаптація українського законодавства до стандартів Європейського Союзу та рекомендацій Венеціанської комісії.

Всі ці зміни свідчать про активний процес модернізації судової системи України, що базується на європейських принципах та стандартах правосуддя.

Відзначаючи вагомі здобутки державотворення у реорганізації вітчизняного судочинства, слід усе ж зупинитись на його основних проблемах та недоліках, що стають більш очевидними в порівняльному контексті.

Так, «09» грудня 2020 року Венеційська комісія винесла перший висновок (CDL-AD(2020)038-e), розроблений у співпраці з Генеральним директором прав людини і верховенства права Ради Європи, що стосується антикорупційного законодавства України до і після прийняття Рішення № 13/р-2020 КСУ [16]. 10 грудня було представлено другий висновок (CDL-AD(2020)039), зосереджений на реформі КСУ [17]. Обидва документи отримали схвалення на 125 пленарному засіданні Венеційської комісії 11 грудня.

У висновку від 10 грудня Комісія вказала, що органи влади не повинні передчасно зупиняти повноваження окремих суддів чи цілісного органу конституційного правосуддя (за винятком процедури "імпічменту", якщо це явно визначено в Конституції). Додатково, Верховна Рада України не повинна перешкоджати роботі такої інстанції, накладаючи фінансові обмеження чи вводячи інші процедурні труднощі. І незважаючи на те, що КСУ не слід «засуджувати» за його рішення, Рішення № 13/р-2020 [18] містить декілька важливих недоліків, що підкреслює необхідність глибокої реформи КСУ.

Формування Конституційного Суду України викликає певні застереження, основним з яких є спосіб призначення суддів безпосередньо політичними органами. Коли такі органи, як Президент України та Верховна Рада, беруть на себе відповідальність за призначення суддів, існує ризик політизації цього процесу. Відбір суддів у такий спосіб може базуватися не стільки на професійних заслугах та компетентності кандидата, скільки на його політичній лояльності чи взаємовигідних зв'язках.

Відсутність конкурсного відбору при призначенні на суддівські посади є серйозною проблемою, яка має глибокі наслідки для всього правосуддя України. За відсутності чіткої системи відбору, країна може зіткнутися з ризиком призначення осіб, які не завжди відповідають високим стандартам професійності, об'єктивності та незалежності, які вимагаються для суддівської роботи.

Конкурсний відбір, базований на чітких, об'єктивних і документованих критеріях, створює не лише основу для відбору найкращих кандидатів, але і сприяє формуванню позитивного зображення судової системи серед громадян. Прозорість та справедливість такого процесу є ключовими для забезпечення довіри до Конституційного Суду та інших судових інституцій.

З іншого боку, без конкурсного відбору, можливо, не проводиться достатньо детальна перевірка кандидатів. Це може призвести до призначення осіб із сумнівною репутацією або тих, хто має потенційні конфлікти інтересів. Наявність таких осіб у судовій системі може завдати шкоди її іміджу та авторитету. Крім того, без конкурентного відбору, процес призначення може стати вразливим до політичного або іншого зовнішнього впливу, що може серйозно підірвати незалежність та авторитет судової влади. Тому нагально необхідно вживати заходів для впровадження конкурсного відбору з метою підвищення якості та довіри до судової системи України.

Так, спробуємо порівняти призначення суддів до Конституційного Суду України із призначенням суддів Конституційного Суду Федеративної Республіки Німеччина (ФРН). Останнє врегульовано Основним Законом ФРН (конституцією країни) та іншими відповідними законодавчими актами. Стаття 94 Основного Закону ФРН, прямо стосуються структури та призначення суддів Конституційного Суду [19]. У ФРН Конституційний Суд складається з двох палат, кожна з яких налічує 8 суддів. Судді призначаються в наступний спосіб: половина їх числа призначається Бундесратом (верхньою палатою парламенту), а інша половина – Бундестагом (нижньою палатою). Це гарантує більший баланс у призначенні та зменшує ризик одностороннього політичного впливу. При цьому потрібна кваліфікована більшість голосів. Це положення забезпечує більший консенсус у прийнятті рішень та запобігає одностороннім політичним призначенням.

У світлі наведених вище міркувань, можна запропонувати наступні реформи для підвищення інституційної незалежності та ефективності роботи КСУ. Основні напрямки такого реформування мають передбачати зміну порядку формування складу КСУ, зокрема, за допомогою введення конкурсного відбору суддів і залучення до цього процесу незалежних експертних комісій. Важливим є також перегляд строку служби суддів для забезпечення більшої стабільності та незалежності їхньої роботи в напрямку подовження. Чіткі критерії та процедури відставки суддів у разі порушень можуть забезпечити вищий стандарт їх діяльності. З метою підвищення довіри громадян до КСУ слід зробити його роботу максимально відкритою та прозорою, забезпечуючи публікацію рішень, стенограм слухань та можливість онлайн-трансляцій засідань.

Співпраця України з європейськими та міжнародними структурами в області правосуддя є надзвичайно важливою в сучасних умовах. Європейські

стандарти правосуддя, базовані на принципах демократії та прав людини, можуть стати солідною основою для модернізації національної судової системи.

Отримання експертних висновків та рекомендацій від міжнародних органів є ключовим для вдосконалення законодавства та практики його застосування. Ці рекомендації, засновані на міжнародному досвіді та найкращих практиках, можуть слугувати компасом для реформування судової системи України.

Також регулярна освіта та підготовка суддів, яка здійснюється у співпраці з міжнародними експертами, може значно підвищити рівень їх професійної підготовки. Такі програми підготовки сприяють оновленню знань суддів, вивченню нових підходів до розгляду справ та міжнародних стандартів правосуддя.

Залучення громадськості до процесу моніторингу діяльності Конституційного Суду України (КСУ) може стати гарантом його відкритості та прозорості. Громадяни мають право бачити, як працює орган, що відповідає за гарантування конституційної легітимності в країні, а активний моніторинг з боку громадськості допоможе забезпечити об'єктивність та незалежність рішень КСУ.

Оптимізація процедур розгляду справ в КСУ є не менш важливою. Швидкий, але при цьому якісний розгляд справ відіграє ключову роль у забезпеченні прав громадян. Впровадження нових технологій, автоматизація деяких процедур, а також покращення внутрішньої організації роботи КСУ може робити його діяльність значно більш ефективною та оперативною.

Висновки. Судова система України, яка була закріплена після здобуття країною незалежності у 1991 році, пройшла численні етапи розвитку та модернізації. З протягом часу сформувалися нові структурні елементи, внесено зміни до нормативної бази, а також до підходів щодо адміністрування правосуддя. Однак аналіз діяльності судової системи виявив існування низки проблем і недоліків, що обтяжують її ефективність та надійність. Однією з ключових проблем, яка потребує невідкладного реагування, є механізми призначення суддів Конституційного Суду України. В сучасних умовах цей механізм може бути вразливим до політичного тиску та інтервенції, що підриває авторитет судової гілки влади та довіру громадян до неї.

Після дослідження та порівняльного аналізу стає очевидним, що незалежність, прозорість та високий професіоналізм суддів становлять основу сильної, стабільної та ефективною судової влади. Ці компоненти гарантують не лише рівноправний доступ до правосуддя, але й сприяють формуванню довіри громадян до судової системи. Особливо важливо для України, яка знаходиться на етапі реформування своєї судової системи, вивчити та взяти на озброєння

найкращі міжнародні практики. Проте слід підкреслити, що просте копіювання чужого досвіду не буде ефективним. Натомість потрібно адаптувати перевірені часом та практикою рішення до специфіки, традицій та викликів вітчизняної правової системи.

При плануванні та впровадженні будь-яких реформ у сфері правосуддя, величезного значення набуває підхід, який базується на універсальних цінностях та стандартах. Основоположними засадами в такому контексті є принципи верховенства права, гарантій прав людини та прозорості процесів. Це не просто абстрактні категорії, а конкретні орієнтири для забезпечення справедливості, рівності та демократії. Дотримання цих принципів не лише підсилює законність реформ, але й сприяє зміцненню довіри громадян. Адже громадська підтримка є ключовим фактором успішності будь-якого реформаторського процесу. Тому, плануючи зміни, влада повинна активно взаємодіяти з громадськістю, інформуючи її та залучаючи до дискусії, щоб забезпечити об'єктивний, збалансований та всебічно виважений підхід до реформування судової системи країни.

Загалом, реформування судової системи є важливою передумовою для стабільності демократичного розвитку України і забезпечення прав і свобод її громадян.

Література:

1. Балаклицький І. Судова система України і міжнародні реалії. Україна дипломатична. Вип. 9 2008, с. 460-466.
2. Колос Б. О., Лобаз Н. Л. Якою повинна бути судова система України? Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького. Серія: Економічні науки. Т. 20, № 86 2018, с. 121-124.
3. Корсак Р. В. Судова система Чеської Республіки: досвід реформування для України. Гілея: науковий вісник. Вип. 104 2016, с. 60-62.
4. Мацькевич М. М. Судова система на території західної України в період панування Австро-Угорської монархії: історико-правові аспекти розвитку. Наше право. № 4 2015, с. 23-25.
5. Трофименко В. А. Судова система України в призмі антропологічного зрізу. Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. № 4 2014, с. 123-129.
6. Верховенство права. 2011. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/CDL_AD_2011_003_rev_2011_04_04.pdf
7. Конституція (Основний Закон) УРСР. 1978. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/888-09#Text>
8. Закон України «Про судоустрій». Відомості Верховної Ради УРСР, додаток до N 24. ст. 357. 1981.
9. Конституція України. Відомості Верховної Ради України. № 30. ст. 141. 1996.
10. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
11. Закон України «Про судоустрій України». Відомості Верховної Ради України. N 27-28. ст. 180. 2002.

12. Закон України «Про судоустрій і статус суддів». Відомості Верховної Ради України. № 41-42, № 43, № 44-45. ст. 529. 2010.
13. Закон України «Про судоустрій і статус суддів». Відомості Верховної Ради. № 31. ст. 545. 2016.
14. Указ Президента України «Про призначення суддів Верховного Суду». № 357/2017. 2017.
15. Оголошення ВККС України про проведення конкурсу на зайняття 532 вакантних посад суддів в апеляційних судах. URL: <https://vkksu.gov.ua/news/ogoloshennya-pro-provedennya-konkursu-na-zaunyattya-532-vakantnyh-posad-suddiv-v-apelyaciynyh>
16. Urgent joint opinion of the venice commission and the directorate general of human rights and rule of law (dgi) of the council of europe on the legislative situation regarding anti-corruption mechanisms following decision no. 13-r/2020 of the constitutional court of Ukraine. Opinion No. 1012 / 2020. URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2020\)038-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2020)038-e)
17. Urgent opinion on the reform of the constitutional court. Opinion No. 1012 / 2020. URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2020\)039-e&fbclid=IwAR2bAeimzzCogHka3TTMMPkr0KxxAZc751Xu15Uyypj_JkL0ebNOOU4RWrA](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2020)039-e&fbclid=IwAR2bAeimzzCogHka3TTMMPkr0KxxAZc751Xu15Uyypj_JkL0ebNOOU4RWrA)
18. Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland. 2022. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html>

References:

1. Balaklytskyi, I. (2008). Sudova systema Ukrainy i mizhnarodni realii [Judicial system of Ukraine and international realities]. *Ukraina dyplomatychna – Ukraine diplomatic*, 9, 460-466 [in Ukrainian].
2. Kolos, B.O., Lobaz, N.L. (2018). Yakoiu povynna buty sudova systema Ukrainy? [What should be the judicial system of Ukraine?]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho natsionalnoho universytetu veterynarnoi medytsyny ta biotekhnolohii imeni S. Z. Gzhyskoho. Seriya: Ekonomichni nauky - Scientific bulletin of S. Z. Gzhitsky Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnology. Series: Economic Sciences*. 20(86), 121-124 [in Ukrainian].
3. Korsak, R.V. (2016). Sudova systema Cheskoï Respubliky: dosvid reformuvannya dlia Ukrainy [The judicial system of the Czech Republic: the experience of reform for Ukraine]. *Hileia: naukovyi visnyk - Gilea: Scientific Bulletin*, 104, 60-62 [in Ukrainian].
4. Matskevych, M.M. (2015). Sudova systema na terytorii zakhidnoi Ukrainy v period panuvannya Avstro-Uhors'koi monarkhii: istoryko-pravovi aspekty rozvytku [The judicial system in the territory of western Ukraine in the period of rule of the Austro-Hungarian monarchy: historical and legal aspects of development]. *Nashe pravo - Our right*, 4, 23-25 [in Ukrainian].
5. Trofymenko, V.A. (2014). Sudova systema Ukrainy v pryzmi antropolohichnoho zrizu [The judicial system of Ukraine in an anthropological perspective cut]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu “Yurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho”*. Seriya: *Filosofii, filosofii prava, politolohiia, sotsiolohiia - Bulletin of the National University “Law Academy of Ukraine named after Yaroslav the Wise”*. Series: *Philosophy, philosophy of law, political science, sociology*, 4, 123-129 [in Ukrainian].
6. Verkhovenstvo prava (2011). [Rule of law]. Retrieved from https://supreme.court.gov.ua/userfiles/CDL_AD_2011_003_rev_2011_04_04.pdf [in Ukrainian].
7. Konstytutsiia (Osnovnyi Zakon) URSR (1978). [Constitution (Basic Law) of the Ukrainian SSR.] Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/888-09#Text> [in Ukrainian].

8. Закон України “Pro sudoustrii”, dodatok do N 24. st. 357, 1981 [Law of Ukraine “On the Judiciary”, 24. st. 357, 1981]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady URSS - Information of the Verkhovna Rada of the Ukrainian SSR.* [in Ukrainian].
9. Konstytutsiia Ukrainy № 30. st. 141, 1996 [Constitution of Ukraine 30, 141, 1996]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy - Information of the Verkhovna Rada of Ukraine* [in Ukrainian].
10. Konventsiiia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod [Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms.]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text [in Ukrainian].
11. Zakon Ukrainy “Pro sudoustrii Ukrainy” 27-28. st.180, 2002 [Law of Ukraine “On the Judicial System of Ukraine”, 27-28. st. 180, 2002]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy - Information of the Verkhovna Rada of Ukraine* [in Ukrainian].
12. Zakon Ukrainy “Pro sudoustrii i status suddiv”, № 41-42, № 43, № 44-45. st. 529, 2010 [The Law of Ukraine “On the Judiciary and the Status of Judges”, № 41-42, № 43, № 44-45. st. 529, 2010] *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy - Information of the Verkhovna Rada of Ukraine* [in Ukrainian].
13. Zakon Ukrainy “Pro sudoustrii i status suddiv”, № 31. st. 545, 2016 [Law of Ukraine “On the Judiciary and the Status of Judges”, № 31. st. 545, 2016]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady - Information of the Verkhovna Rada of Ukraine* [in Ukrainian].
14. Ukaz Prezydenta Ukrainy “Pro pryznachennia suddiv Verkhovnoho Sudu”, № 357/2017 [Decree of the President of Ukraine “On the appointment of judges of the Supreme Court”, № 357/2017. 2017].
15. Oholoshennia VKKS Ukrainy pro provedennia konkursu na zainiattia 532 vakantnykh posad suddiv v apeliatsiinykh sudakh [Announcement of the VKKS of Ukraine on holding a competition for employment 532 vacant positions of judges in appeal courts.]. Retrieved from <https://vkksu.gov.ua/news/ogoloshennya-pro-provedennya-konkursu-na-zaynyattya-532-vakantnyh-posad-suddiv-v-apelyacyinyh> [in Ukrainian].
16. Urgent joint opinion of the venice commission and the directorate general of human rights and rule of law (dgi) of the council of europe on the legislative situation regarding anti-corruption mechanisms following decision no. 13-r/2020 of the constitutional court of Ukraine. Opinion No. 1012 / 2020. Retrieved from [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2020\)038-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2020)038-e)
17. Urgent opinion on the reform of the constitutional court. Opinion No. 1012 / 2020. Retrieved from [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2020\)039-e&fbclid=IwAR2bAeimzzCogHka3TTMMPkr0KxxAZc751Xu15Uyypj_JkL0ebNOOU4RWrA](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2020)039-e&fbclid=IwAR2bAeimzzCogHka3TTMMPkr0KxxAZc751Xu15Uyypj_JkL0ebNOOU4RWrA)
18. Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland. Retrieved from <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html>